

Waarom buitenlanders Nederlands leren

Wie Nederlands wil studeren, hoeft daarvoor al lang niet meer naar Nederland of Vlaanderen af te reizen. De interesse voor het Nederlands stijgt wereldwijd. De taal wordt anno 2005 aan ongeveer 220 universiteiten in meer dan 40 landen gedoceerd. Naar schatting 10.000 studenten studeren Nederlands als hoofdvak aan een universiteit die niet in Nederland of Vlaanderen ligt. Als je de studenten meerekent die een praktische cursus Nederlands of Nederlands als bijvak volgen, kom je aan nog een veel hoger aantal. Meer dan 600 docenten doceren de taal, van Aruba tot Australië, van Zuid-Afrika tot Zweden. Zij zijn sinds 1970 verenigd in de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN), die tot doel heeft de universitaire neerlandistiek buiten het Nederlandse taalgebied, de zogenaamde “extramurale” neerlandistiek, te bevorderen. De IVN doet dat onder meer door driejaarlijkse congressen te organiseren waarop docenten en studenten Nederlands uit alle windstreken elkaar kunnen ontmoeten en informatie uitwisselen. Verder geeft ze ook een tijdschrift uit, *Neerlandica Extra Muros*, waarin extramurale neerlandici op de hoogte gehouden worden van recent onderzoek in hun brede vakgebied, en een nieuwsbrief, de IVN-krant, die te raadplegen is via de website. Sinds het maartnummer van 2004 bevat die nieuwsbrief telkens een bijdrage van een (bijna) afgestudeerde student Nederlands die verslag uitbrengt van zijn of haar ontmoeting met de taal.

Ook de Nederlandse Taalunie, de overkoepelende beleidsorganisatie waarin Nederland, België en Suriname samenwerken op het gebied van de Nederlandse taal, taalonderwijs en letteren, stimuleert op verschillende manieren het onderwijs Nederlands in het buitenland. Universiteiten en vakgroepen waar Nederlands wordt aangeboden, komen in aanmerking voor een subsidie. Speciale aandacht gaat uit naar het Nederlands in gebieden die grenzen aan Vlaanderen en Nederland: Nedersaksen en Noordrijnland-Westfalen in Duitsland, de departementen Nord en Pas-de-Calais in Frankrijk en de Franstalige gemeenschap in België. De Taalunie verzorgt ook de zomercursussen, die jaarlijks georganiseerd worden in Zeist, Gent en Hasselt. Deze zomercursussen duren telkens drie weken en zijn bedoeld om buitenlandse studenten kennis te laten maken met taal, cultuur en maatschappij. Ze kennen een groot succes. Daarnaast coördineert de Taalunie het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CnaVT), dat examens organiseert waar 2111 studenten zich in 2004 voor inschreven. 1455 van hen behaalden uiteindelijk ook het beoogde Certificaat.

De neerlandistiek bloeit dus, en dat zou niet kunnen als er niemand interesse zou hebben voor het Nederlands. Elk van de duizenden studenten Nederlands heeft een reden om

die taal te leren. Daarom ben ik virtueel de wereld rondgereisd en heb ik aan zoveel mogelijk docenten en studenten gevraagd waarom mensen nu eigenlijk Nederlands leren, die taal van ca. 22 miljoen moedertaalsprekers die in drie landen (namelijk Nederland, België en Suriname) als officiële taal gebruikt wordt, de 37ste op de ranglijst van de wereldtalen (ca. 6.500 in het totaal).

Leve de talengekken!

De antwoorden op die waarom-vraag zijn vaak vanzelfsprekend. Velen hebben familie of vrienden in de Lage Landen of kennen mensen van Nederlandse afkomst. Zij vinden het fijn om hun kennissen ook eens een “prettige verjaardag” te kunnen wensen in plaats van een “joyeuse anniversaire” of een “happy birthday”. In buurlanden van Vlaanderen en Nederland en emigratielanden studeren vele mensen Nederlands omdat ze van Lagelandse komaf zijn en hun roots willen bestuderen. Zeker in de Verenigde Staten was dit tot voor kort een van de hoofdredenen om Nederlands te studeren. Nu de kinderen van de laatste Nederlandse immigratiegolf uit de jaren 1950 allemaal zelf kinderen hebben die in Amerika opgegroeid zijn, vermindert het aandeel van dat soort studenten echter. Een derde soort studenten doet het puur voor het plezier: zij hebben nu eenmaal lol in talen leren, en dus kan Nederlands er ook nog wel bij. Deze soort studenten, de “talengekken”, betekenen op hun eentje vaak meer voor een taal dan een hele resem promotiestunts van overheden. “Leve de talengekken!”, roept een docent Nederlands in Amerika dan ook enthousiast.

Een vierde soort studenten zou je de “opportunisten” kunnen noemen. Zij hopen of denken dat het Nederlands op hun cv een belangrijke troef kan zijn op de arbeidsmarkt. Dat is zeker zo in wat de Amerikaanse president Bush in 2004 nog “het nieuwe Europa” noemde, de oude Oostbloklanden die sinds mei 2004 lid zijn van de Europese Unie. Landen als Polen en Hongarije trekken gretig buitenlandse investeerders aan, en voor Vlaamse en Nederlandse bedrijven zijn de nieuwe Europese landen een gedroomde afzetmarkt. Maar de aanwezigheid van Vlaamse en Nederlandse bedrijven werkt in elk land stimulerend voor het Nederlands. Ook in Zweden bijvoorbeeld, waar mensen die bij het Nederlandse electronicabedrijf Philips werken wel eens Nederlands gaan studeren. Vertalers en tolken beseffen dan weer dat ze met een studie Nederlands een sterke troef in handen hebben om snel door te dringen in de kleine, maar gespecialiseerde markt van Nederlandse vertalingen. Een Italiaanse studente weet dat er behoorlijk wat boeken uit het Nederlands in het Italiaans vertaald worden, en meent dat ze met haar studie Nederlands dan ook makkelijker werk zal vinden dan met een andere taal. En

een Duitse student zegt onomwonden dat hij Nederlands studeert omdat hij wil “profiteren van de economische voordelen”.

Het is niet zo verwonderlijk dat precies een Duitse student die opmerking maakt. In de regio's die grenzen aan Nederland, wordt in Duitsland steeds vaker een vak Nederlands ingericht aan middelbare scholen. Dat is een gevolg van recent opgerichte “Euregio's”: transnationale samenwerkingsverbanden in grensgebieden. Wie Nederlands kent, heeft dus een goede kans om later in het onderwijs aan de slag te kunnen. Universiteiten in Nedersaksen en Noordrijnland-Westfalen, precies die grensgebieden waar de Taalunie veel in investeert, kennen een grote toevloed aan studenten Nederlands, die slechts gestopt wordt door de recent opgelegde numerus fixus, waardoor niet meer dan een bepaald aantal studenten Nederlands mag volgen.

Literatuur en cultuur worden maar door weinig studenten opgegeven als reden waarom ze Nederlands leren. En als ze genoemd worden, dan niet Van Gogh of een Gouden Eeuw-schilder, maar juist de hedendaagse Nederlandse cultuur. Een Spaanse architecte studeert Nederlands omdat ze de Nederlandse architectuur bewondert en daar meer over te weten wil komen. Een studente uit Wenen wijst op de sterke uitstraling van Dutch design. Nederland heeft een echte traditie op het vlak van (grafische) vormgeving, vindt ze. Over de Nederlandse literatuur lopen de meningen bij de buitenlandse studenten uiteen. Iemand uit Cambridge vindt de moderne Nederlandse literatuur sinds de negentiende eeuw erg interessant. Anderen zijn van mening dat het Nederlandse taalgebied op z'n minst enkele boeiende schrijvers heeft voortgebracht. Maar een enkelinge vindt de Nederlandse schone letteren “behoorlijk middelmatig, op Harry Mulisch na dan”.

Dan doet onze internationale reputatie het beter als ambassadeur van onze taal. De Lage Landen als vrijhavens van tolerantie, vrijheid en openheid: het beeld is nog alomtegenwoordig bij de buitenlandse studenten. In Hongarije wordt opgekeken naar Nederland, dat met zijn “vrije mentaliteit” “uniek ter wereld” zou zijn. Een Amerikaans student verwijst in zijn motivatie naar de very laid back-mentaliteit en in het bijzonder naar de drug enforcement laws, die kennelijk nog altijd wereldwijd indruk maken. Een Duitse student weet dan weer dat zijn collega's Nederlands studeren “omdat ze de lekkere weed willen roken”. Het cliché bestaat dus nog steeds, tot ergernis van een Oostenrijkse studente die geregeld in Nederland komt: “Sommige mensen verbinden Nederland met blowen en coffeeshops. Daar heb ik helemaal niets mee en ik heb eigenlijk nog nooit een Nederlander ontmoet die regelmatig coffeeshops bezoekt.” In ieder geval is het zo dat mensen vaak Nederlands leren omdat ze zich verder willen verdiepen in de drugswet, de euthanasiewet en

homohuwelijken. Ook al strookt het beeld van de “vrije” Lage Landen sinds 11 september en de moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh steeds minder met de realiteit, toch heeft de Vlaamse en Nederlandse wetgeving nog genoeg uitzonderlijke “vrijheden” om bij buitenlanders de interesse te wekken voor de cultuur van Nederland en Vlaanderen.

Vele studenten hebben een positief beeld van de mensen die in Nederland en Vlaanderen wonen. Een Poolse student die in Nederland was, vond de mensen er “hoffelijk en altijd bereid te helpen”. Iemand uit Wenen vond Nederlanders heel “open and easy to talk to”. De studenten Nederlands in Belgrado noemen Nederlanders zakelijk, goed georganiseerd, tolerant en zelfstandig, maar ook een beetje zuinig. Dat beeld verschilt aanzienlijk van het beeld dat zij van Vlamingen hebben: dat zijn volgens hen oprechte, vrolijke, optimistische en vriendelijke nationalist. Mensen als de Serviërs zelf dus, en die identificatie schijnt een belangrijke motivering te zijn om Nederlands te gaan studeren. Vele studenten en docenten vinden het trouwens erg handig dat je met Nederlands terecht kunt in twee landen van de Europese Unie. Dat kan van Spaans en Italiaans bijvoorbeeld niet gezegd worden, en dus heeft het Nederlands op dat vlak een streepje voor. Bovendien leveren de verschillen tussen het Nederlands dat in Nederland wordt gesproken en het Nederlands dat in Vlaanderen wordt gesproken, soms interessante vergelijkingspunten op. Een Oostenrijkse studente vindt het leuk die situatie te vergelijken met het Duits in Duitsland en het Duits in Oostenrijk. Anderen beseffen hoe gevoelig de terminologie ligt. In Hongarije vindt iemand het “moeilijk te bepalen hoe [hij] met de begrippen Vlaanderen, Holland en België moet omgaan om niemand te beledigen.” De meeste studenten zijn in ieder geval erg gericht op Nederland. Een docent uit Straatsburg zegt dat zijn (Franse) studenten nauwelijks weten dat er in Vlaanderen ook Nederlands wordt gesproken. En Amsterdam heeft in vele oren nog steeds een veel mythischer bijklank dan het bestofte Brussel, dat wellicht, ten onrechte overigens, beschouwd wordt als een dorre ambtelijke stad. Sommigen hebben de complexe taalsituatie van de Belgische hoofdstad al aan den lijve ondervonden. Een Pool die in Brussel was, verklaarde moeilijkheden te hebben om zijn inkopen te doen omdat hij geen Frans kende. Nochtans is Brussel officieel een tweetalige stad en zou elke winkelier zijn klanten in het Nederlands moeten kunnen bedienen. De praktijk is nog altijd vaak anders, ook al is de situatie de laatste twee decennia aanzienlijk verbeterd. Een Waalse student verzucht: “Ik zou graag hebben dat alle mensen tweetalig zijn.” Het is een hoop die vele Nederlandstaligen in Brussel met hem delen.

Ondanks die taalcomplexiteit zijn er toch ook enkele studenten die een voorkeur voor België uitspreken. Een Duitse student vindt België “leuk”, terwijl een Hongaar meer voelt

voor het in België gesproken Nederlands dan voor het Noord-Nederlands. De variatie binnen het Nederlands wordt door vele studenten gewaardeerd: “met al die verschillende dialecten is het een cultuur op zich”, meent iemand. Toch levert ze ook problemen op. De Nederlandse dialecten zijn moeilijk te verstaan voor een anderstalige. En ze maken het leren van de taal uiterst verwarrend: welke variant is nu de standaardvariant en welke niet?

Verwarring treedt ook op bij studenten die naast Nederlands Duits leren. “De taal zelf vind ik naast Duits niet moeilijk, maar na een tijdje is het verwarrend, want ik weet vaak niet of een woord alleen in het Duits of in het Nederlands wordt gebruikt”, verklapt iemand. Mensen die Nederlands kiezen omdat dat hen dat naast Duits een “gemakkelijk” vak lijkt, komen dus vaak bedrogen uit. Taalkundigen wijzen nogal eens op de interessante positie van Nederlands als Germaanse taal. De taal heeft, naast haar eigen bijzonderheden, kenmerken van zowel Engels als Duits. Die tussenpositie maakt haar een interessant vergelijkingspunt voor wie de Germaanse talen bestudeert. Velen vinden het aangenaam dat het Nederlands een beetje lijkt op Engels en Duits. “Het is alsof je iets nieuws leert dat je toch herkent”, meent iemand uit Portugal. Een Sloveense studente vindt het Nederlands “zachter en melodieuzer dan het Duits”. Eén Duitstalige studente vond het Nederlands soms moeilijk “omdat het makkelijker is dan Duits”. Het Nederlands kent nog wel eigenaardigheden die anderstalige studenten moeilijk vinden. Het gebruik van lidwoorden wordt daarbij vaak genoemd. Wanneer gebruik je “de”, wanneer “het”? Het blijkt een probleem te zijn waar vele anderstaligen mee worstelen. Een ander probleem dat als moeilijk ervaren wordt, is het verschil tussen de spelling en de uitspraak. Met name de verschillende bestaande spellingsvormen voor één en dezelfde klank brengen de studenten in verwarring. Waarom schrijf je de ene keer “ij” en de andere keer “ei”? Waarom schrijf je “controle” met c en “kolibrie” met k? Anderen hebben problemen met het juiste gebruik van voorzetsels, met het gebruik van “er” in de Nederlandse zin, met de Nederlandse woordvolgorde en met de uitspraak van de “g” en de “h”, die door heel veel studenten als moeilijk ervaren wordt. Men past zich ook moeilijk aan aan het Nederlandse zinsritme. Bovendien, vindt iemand, spreken Nederlanders te snel!

Maar de grootste moeilijkheid ervaren buitenlandse studenten paradoxaal genoeg in de Lage Landen zelf. Hoezeer ze ook hun best doen om daar Nederlands te spreken, ze krijgen vaak het deksel op de neus. “Ik wilde graag Nederlands praten in Amsterdam, maar iedereen sprak goed Engels”, zegt een Zweedse studente een beetje beteuterd. Een Duitse student maakte hetzelfde mee. Hij vond het erg onaangenaam “dat je Nederlands niet nodig hebt in Nederland en dat elke Nederlander liever Duits praat”. Vlamingen en Nederlanders zouden

zich dus best wat zelfbewuster mogen opstellen wat hun taal betreft. Door de eigen talenkennis te willen etaleren, ontnemen ze anderstaligen de kans om hun kennis van het Nederlands in alledaagse conversaties te oefenen. En daar hebben ze behoefte aan. Dat wordt bevestigd door een interne studie die het Institut Néerlandais, het Nederlandse culturele instituut in Parijs, in 2004 liet maken. Het Institut, dat elk semester ca. 230 inschrijvingen krijgt voor cursussen Nederlands die het aanbiedt, merkte dat een groot deel van haar leerlingen afhaakte voor ze hun cursus voltooid hadden. Het liet daarom een studie uitvoeren naar de behoeften van de studenten Nederlands. Uit die studie blijkt dat studenten graag veel meer alledaagse mondelinge communicatie in de taallessen verwerkt zouden zien.

Een andere conclusie die uit dit onderzoek naar voren komt, is het feit dat de studenten, ook in de taalverwervingslessen zelf, meer te weten zouden willen komen over de cultuur en het leven van alledag. Uit de antwoorden van de universitaire studenten Nederlands blijkt dat ook zij het erg op prijs stellen als ze in of in de marge van hun opleiding in aanraking kunnen komen met de concrete hedendaagse cultuur van Vlaanderen en Nederland. Vakgroepen en docenten die in hun lessen breder gaan dan het puur taalkundige kunnen op veel goedkeuring rekenen van de studenten. Deze vinden het belangrijk dat er ook activiteiten georganiseerd worden waarop ze kunnen kennismaken met de levende Vlaamse en Nederlandse cultuur. Sommige studenten kiezen zelfs voor het Nederlands enkel omdat ze gehoord hebben dat de docenten heel actief zijn en op een aangename manier college geven. Studenten hebben ook snel door dat ze door Nederlands te leren heel wat meer te weten kunnen komen over de rest van de wereld of over zichzelf. Een Duitse studente apprecieert het bijvoorbeeld dat ze door het Nederlands te studeren meer over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog kon leren. Anderen vinden het dan weer boeiend dat ze via het Nederlands toegang krijgen tot de geschiedenis van de kolonisatie en de overzeese gebieden.

Enkele studenten geven suggesties voor logistieke verbeteringen. Twee Duitse studenten beklagen zich erover dat er geen goede boeken bestaan waarmee je de taal kunt leren. Bovendien zouden er geen goede, op anderstaligen gerichte woordenboeken Nederlands-Duits/Duits-Nederlands zijn. In de bestaande woordenboeken, vindt een studente, ontbreekt informatie die voor niet-Nederlandstaligen van belang is, zoals hoe een bepaald woord of uitdrukking in een zin te gebruiken.

Hoe ziet de toekomst er nu uit voor de extramurale neerlandistiek? In vele gevallen goed, maar waakzaamheid is en blijft geboden. In het Engelse taalgebied blijft een studie Nederlands iets voor een kleine groep specialisten die gezocht worden omdat ze highly advanced literacy skills hebben. In de Verenigde Staten, het culturele centrum van deze

geglobaliseerde wereld, is de interesse voor het Nederlands relatief gering, net als voor alle buitenlandse talen overigens. Toch is het van groot belang dat het Nederlands precies daar, in het culturele centrum van de wereld, vastere voet aan de grond krijgt. Daar moeten dus nog extra inspanningen gebeuren. Ook in Zuid-Afrika is de situatie van het Nederlands moeilijk. De taal, die de taal was van de kolonisator en in die zin slechte herinneringen oproept aan apartheid-tijden, heeft de sociaal-politieke actualiteit tegen zich. De externe omstandigheden zijn niet bevorderlijk, weet een Afrikaanse docent, maar hij houdt de moed erin: “er wordt heel wat ondernomen en er zal in de toekomst heel wat ondernomen blijven worden.” In ex-kolonies als Indonesië en Suriname, net als Zuid-Afrika gebieden waarmee de Taalunie speciale relaties onderhoudt, zal de belangstelling voor het Nederlands blijven bestaan. Nu Suriname, na Nederland en België het derde land ter wereld waar het Nederlands een officiële taal is, sinds december 2003 lid is geworden van de Nederlandse Taalunie, zal er in het onderwijs meer aandacht komen voor het Nederlands en dat zal een positief effect hebben op het aantal studenten Nederlands. In Indonesië blijft het Nederlands belangrijk als je in de toeristische sector wilt werken of als je de Indonesische geschiedenis wilt bestuderen.

In de Europese Unie reageren docenten gemengd op de vraag naar de evolutie van de studie Nederlands. In de regio's die grenzen aan het Nederlandse taalgebied, zit het Nederlands in de lift. In de nieuwe EU-lidstaten neemt de universitaire belangstelling voor het Nederlands vast en zeker toe. Maar zij hebben ook een negatief effect op de studie Nederlands: de nieuwe Europese talen, waarvan sommige meer moedertaalsprekers tellen dan het Nederlands, zijn erg aantrekkelijk voor vertalers en tolken, zeker nu ze ook in de Europese instellingen gebruikt worden. Met name in steden als Triëste, op de grens van het Romaanse, Germaanse en Slavische taalgebied, is de concurrentie met de nieuwe Europese talen hard. Het Nederlands heeft daarnaast te lijden onder de verminderde belangstelling voor Duits in de andere West-Europese landen. Studenten Duits zijn immers vaak verplicht nog een andere Germaanse taal te studeren. Minder Duits betekent daardoor ook vaak minder Nederlands.

De toenemende mobiliteit van de Europese studenten houdt ook een gevaar in voor de extramurale neerlandistiek. Steeds meer studenten studeren maar één of twee jaar meer aan de thuisuniversiteit, en trekken daarna maar meteen naar de Lage Landen om zich in het Nederlands te vervolmaken. Daardoor kan het aantal studenten Nederlands aan de extramurale universiteit zakken, zodat universiteiten zich kunnen gaan afvragen of er in die studie niet geknipt kan worden. Bezuinigingsrondes maken nu al slachtoffers: zo zal de hoofdvakstudie Nederlands in Leipzig in 2007 ophouden te bestaan.

Studenten uit Europa lijken zich wel steeds bewuster te worden van het feit dat ze zullen leven in een verenigd Europa. De Europese gedachte wordt steeds concreter voelbaar. Sommigen spreken de wens uit om via hun studie Nederlands een volwaardiger Europees burger te worden. Grenzen zijn geen probleem meer. Velen denken er zelfs aan om na hun studies in Nederland of Vlaanderen te komen wonen.

Toch, zo vertelt een docente in Engeland, zullen de promotionele activiteiten voor het Nederlands altijd goed in de gaten gehouden moeten worden, want “het zal nooit een vanzelfsprekendheid worden dat mensen Nederlands gaan studeren.” Ook een Portugese docent wijst erop dat er een actieve politiek gevoerd zal moeten worden om de belangstelling voor het Nederlands te doen toenemen. Misschien kunnen daarbij enthousiaste anderstalige studenten ingezet worden. Sommigen werpen zich alvast op als ambassadeurs van de Nederlandse taal. “Het Nederlands is ’n steengoede taal”, vindt een Zweedse studente. “Mijn hart is oranje!”, roept iemand uit Wenen er enthousiast achteraan. Maar de merkwaardigste reacties komen uit Rusland en Slovenië. “Je hebt niet altijd veel woorden nodig om je gedachten in het Nederlands uit te drukken”, zegt een Russische studente. “Als je het op de juiste manier hebt gedaan, zal het resultaat altijd concreet en duidelijk zijn.” Bij een Sloveense studente wekt het horen van die concrete en duidelijke taal zowaar fysieke reacties op: “Nog steeds als ik journalisten en omroepers op tv mooi Nederlands hoor praten, krijg ik er kippenvel van.”

U kunt het ook meemaken. Waar u ook woont of leeft, ergens in uw buurt kunt u Nederlands studeren. Als u dat goed doet, zult u uw gedachten altijd concreet en duidelijk kunnen uitdrukken. Doe het dus. U zult er kippenvel van krijgen. ’t Is een steengoede taal.

Bart Van der Straeten

Websites

IVN: www.ivnnl.com

Taalunie : www.taalunieversum.org

Certificaat Nederlands als Vreemde Taal : www.cnvt.org

De interne studie van het Institut Néerlandais waar in het artikel naar verwezen wordt, is de volgende:
DELPHINE DREVILLE (sous la direction de Mme Valérie Haas), “Les interruptions de parcours en formation linguistique: un système de formation en décalage avec les besoins de son public. Mémoire présenté pour l’obtention du DESS ‘Ingénierie en Formation d’Adultes”, Université de Picardie - Jules Verne, Faculté de Philosophie - Sciences humaines et sociales, Département des Sciences de l’éducation, Chemin du Thil, Amiens.